

ІВАН ФРАНКО – ІНІЦІАТОР ТА УЧАСНИК НАРОДОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ 1904 РОКУ

Михайло ГЛУШКО

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра етнології,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
E-mail: [dodatu](mailto:glushko@lvs.lviv.ua)*

У статті йдеться про першу в історії українського народознавства комплексну польову експедицію, яку, на переконання автора статті, зініціював Іван Франко. В історії польової науково-пошукової роботи дослідників культури українців особливе місце має народознавча експедиція 1904 року на територію Бойківщини, про яку часто згадують у сучасних етнографічних працях і навчальних посібниках. Такі спорадичні згадки у наукових і навчальних публікаціях і книгах обмежуються переважно загальновідомими фактами, без докладного опису подій, пов'язаних із її організацією і проведенням, маршруту та її результатів. Дослідник зазначає, що багато авторів до того ж допускають серйозні фактографічні огріхи. Народознавча експедиція 1904 року посідає особливе місце в історії української науки передусім тому, що була першим комплексним (етнографічно-антропологічним) дослідженням у польових умовах, під час якого його учасники одночасно використовували різні види науково-пошукової роботи: спостереження, опитування населення, фіксацію речових матеріалів (графічні способи, фотографування, складання схематичних планів), збір етнографічних колекцій, антропометричні обміри населення. Раніше польові мандрівки українських фахівців (фольклористів та етнографів) мали однопрофільний, переважно фольклористичний характер, а учасником науково-пошукової роботи була, як правило, лише одна людина (зрідка – дві). На думку дослідника, І. Франко під час відвідин Відня восени 1903 року перший обговорив із головою Австрійського народознавчого товариства Міхаелем Габерландтом план проведення польового дослідження на теренах Бойківщини. Експедицію організувало Наукове товариство імені Шевченка у Львові, а профінансувало (частково) Австрійське народознавче товариство у Відні. Як відомо, ця експедиція відбулася на території Бойківщини (у села Верхнє Синьовидне, Нижнє Синьовидне, Мшанець, Дидьова, Лютовиська, Локоть, Устріки-Долішні, Бориня, Сможе, Лавочне тощо) 18 серпня – 24 вересня 1904 року. В експедиції взяли участь чотири особи: Іван Франко (дійсний член НТШ у Львові; працював до 5 вересня), Федір Вовк (дійсний член НТШ у Львові), Зенон Кузеля (тоді ще докторант Віденського університету, згодом – один з найкращих українських етнологів, дійсний член НТШ у Львові) та Павло Рябков (український етнограф, археолог і громадський діяч; приєднався до учасників наукової подорожі 15 вересня). На підставі ґрунтовного фактологічно-джерельного матеріалу та його наукової ревізії з'ясовано безпосередню участь І. Франка в експедиції: термін перебування, маршрут, результату науково-пошукової роботи тощо.

Ключові слова: Іван Франко, Федір Вовк, Зенон Кузеля, Павло Рябков, Наукове

товариство імені Шевченка у Львові, наукова експедиція, Бойківщина, зразки традиційної матеріальної культури та народного мистецтва бойків.

В історії польової науково-пошукової роботи дослідників культури українців особливе місце посідає народознавча експедиція 1904 року, яку провели на території Бойківщини. Найчастіше про неї згадують у сучасних етнографічних працях [9, с. 72, 78–80; 15, с. 272–273; 17, с. 43, 131–132; 19, с. 72–74; 21, с. LVII, LX; 22, с. 179; 27, с. 186–187] та навчальних посібниках [3, с. 36–37; 10, с. 40–41]. Власне згадують, позаяк опис подій, пов'язаних із її організацією та проведенням, обмежується переважно загальновідомими фактами. Що більше, частина авторів допустила серйозні фактографічні погрішності. Львівський етнолог Оксана Сапеляк стверджує, що питання про “справу етнографічної експедиції в Бойківщину” у липні 1904 року порушив Федір Вовк на засіданні Історично-філософської секції Наукового товариства ім. Шевченка у Львові [19, с. 72], хоча, як пересвідчимося згодом, на зібранні Етнографічної комісії це питання обговорювали значно раніше і за ініціативою зовсім іншого її члена. Ф. Вовка голосливо вважають ініціатором цієї експедиції також деякі інші сучасники [27, с. 186]. Натомість львівський літературознавець Роман Горак стверджує, що етнографічно-антропологічну експедицію зініціював Михайло Зубрицький. Що більше, за порадою пароха її учасники навіть визначили маршрут наукової мандрівки [5, с. 439]. Чернівецькі етологи Георгій Кожолянко (1946–2019), Олександр Кожолянко та Антоній Мойсей безпідставно констатують, що в експедиції 1904 року Іван Франко працював разом із Ф. Вовком не лише на території “Львівщини”, а й “Станіславщини” [10, с. 41].

Вочевидь, зважаючи на сказане, виникає потреба розглянути історію організації і проведення польової експедиції 1904 року більш докладно, залучивши для цього якомога ширше коло доступних джерел і наукової літератури. Особливої уваги потребує з'ясування проблемних питань, пов'язаних з участю у ній І. Франка.

Народознавча експедиція 1904 року посідає особливе місце в історії української науки передусім тому, що була першим комплексним (етнографічно-антропологічним) дослідженням у польових умовах, під час якого його учасники одночасно використовували різні види науково-пошукової роботи: спостереження, опитування населення, фіксацію речових матеріалів (графічні способи, фотографування, складання схематичних планів), збір етнографічних колекцій, антропометричні обміри населення. Раніше польові мандрівки українських фахівців (фольклористів й етнографів) мали однопрофільний, переважно фольклористичний характер, а учасником науково-пошукової роботи була, як правило, лише одна людина (спорадично – дві). Виразне підтвердження цього – п'ять із шести індивідуальних наукових подорожей теренами Закарпатської України, Східної Словаччини та Південної Угорщини, які здійснив Володимир Гнатюк у 1895–1903 роках. Лише перша його експедиція (1895) була спільною з Осипом Роздольським [4, с. III]. Тоді молоді дослідники (ще студенти Львівського університету) об'єдналися, на нашу думку, задля того, щоби полегшити свій дослідницький шлях у зовсім невідомому для них краї – на Закарпатті.

Інший приклад, 28 червня 1900 року на засіданні Етнографічної комісії поділили кошти для проведення науково-пошукових експедицій окремими маршрутами –

Володимиру Шухевичу виділили 100 корон для поїздки на Гуцульщину, Олександрові Колесі – 100 корон для відвідання Закарпаття, О. Роздольському – 200 корон задля поїздки на Лемківщину, Михайлові Павлику – 200 корон для перегляду монастирських бібліотек у Галичині [28, с. 9]. Фінансові квоти остаточно затвердили на спільному засіданні Історично-філософської, Філологічної та Математично-природописно-лікарської секцій 13 липня цього самого року [28, с. 4]. І цей ряд можна продовжувати далі.

До спорядження етнографічно-антропологічної експедиції 1904 року причетні дві установи: НТШ у Львові та Австрійське народознавче товариство у Відні. Члени першої з них брали безпосередню участь у роботі польової мандрівки, а народознавчий осередок столиці Австро-Угорщини виділив для проведення науково-пошукової подорожі незначні кошти.

В історії української науки перша комплексна народознавча експедиція територією Бойківщини посідає помітне місце ще й тому, що її організатором та учасником був особисто Іван Франко. План проведення польового дослідження на теренах цього етнографічного району України вчений уперше обговорив з головою Австрійського народознавчого товариства Міхаелем Габерландтом, зокрема під час відвідин Відня восени 1903 року [15, с. 272]. 15 листопада 1903 року він же порушив це питання на засіданні Етнографічної комісії. У “Хроніці НТШ” інформація про зазначену подію обмежується лише одним скупим реченням: “Д[окто]р І. Франко зложив справозданє (звіт. – М. Г.) з поїздки до Відня, де принагідно обговорював плян етнографічної екскурсії між Бойків, на що може віденське етнографічне товариство признати зі свого боку невеличку субвенцію” [29, с. 16]. У листі від 30 червня 1904 року М. Габерландт інформував І. Франка про те, що послав йому 400 корон для проведення експедиції на Бойківщині [15, с. 272]. Відтак 4 липня цього ж року потребу організації “етнольогічної екскурсії в Бойківщину” обговорили і схвалили члени Історично-філософської секції [30, с. 18].

За твердженням І. Франка, наукова мандрівка тривала впродовж 18 серпня – 24 вересня 1904 року [26, с. 70]. Участь у ній узяли чотири особи: І. Франко (дійсний член НТШ у Львові; працював до 5 вересня), Ф. Вовк (дійсний член НТШ у Львові), Зенон Кузеля (тоді ще докторант Віденського університету, згодом – один із найкращих українських етнологів, дійсний член НТШ у Львові) та Павло Рябков (український етнограф, археолог і громадський діяч; приєднався до учасників наукової подорожі 15 вересня).

Члени експедиції розпочали свою роботу в с. Мшанці (нині – с. Мшанець Старосамбірського р-ну Львівської обл.), де їх прийняв місцевий священик, відомий український етнограф та історик, дійсний член НТШ у Львові М. Зубрицький. 13 серпня, тобто за кілька днів до початку науково-пошукової подорожі, І. Франко особисто повідомив отця Михайла про виїзд зі Львова найближчої середи і листовно просив його про допомогу: “Коли би Вам се було можливо, то вишліть фіру до Устрік і зладьте для нас десь якийсь куток, щоб ми могли пару день пробути” [25, с. 248–249].

До с. Устрік-Долішніх (нині – м. Устрики-Долішні Бещадського повіту Підкарпатського воєводства Польської Республіки) найлегше було добратися поїздом.

У листі до Володимира Гнатюка від 12 лютого 1899 року М. Зубрицький так описав маршрут та вартість його передбачуваної подорожі зі Львова до Мшанця: “Зі Львова треба їхати до Перемишля, Хирова, до станції Устріки Долішні. Найліпше виїхати зі Львова перед 5 годинаю рано, в Устріках будете о 9 1/2 г. рано. Білет платиться щось около 3 зл. р. з малим причинком. З Устрік до Мшанця на Ясінь, Ялове і Бандрів трохи більше як дві милі, фіакер (виїзний колісний транспорт. – М. Г.) поїде за 1,70 кр. до 2 зл. р. Коли мене повідомите о часі свого приїзду, то вишлю коні. Хоть і в Устріках все фіру дістане[те]” [13, с. 253].

Поки що невідомо, чи такі самі поради М. Зубрицький давав й І. Франку і як члени наукової подорожі ними скористалися. Натомість добре відомо, що у Мшанець спершу (мабуть, 18 серпня) прибули І. Франко та Ф. Вовк [12, с. 412]. По дорозі від Устрік-Долішніх до кінцевого пункту призначення вони відвідали бойківське с. Бандрів (нині – с. Бандрів Бещадського повіту Підкарпатського воєводства), в якому “мали змогу спостерігати відмінності між німецьким й українським способом поселення” [26, с. 78]. Відтак гості нагодилися у Мшанець, де їх привітно зустрів М. Зубрицький і поселив у своєму помешканні. У його домівці дослідники також харчувалися [8, с. 39–42].

До учасників науково-пошукової роботи 19 серпня, “на самого Спаса” приєднався З. Кузеля. Він описав цю подію так: “З залізниці я прийшов пішки в саме полудне й застав цілу експедицію в гостинній хаті покійного о. Зубрицького, яка аж ходила ходом від етнографії. Вовк і Франко були вже при роботі, й на попівстві виглядало як на ярмарку. Була повна хата людей та й під хатою стояли “об’єкти” антропологічно-етнологічних розслідувань...” [12, с. 412].

На думку відомого українського літературознавця, бібліографа, етнографа та фольклориста Мирослава Мороза (1923–2006), у М. Зубрицького дослідники гостювали близько тижня [15, с. 273]. Деякі сучасники (історики, фольклористи) вважають, що у Мшанці члени науково-пошукової експедиції працювали аж 10 днів [18, с. 280; 20, с. 25 (примітка)], не підкріпивши свою думку конкретними фактами. Знаний український історик, фольклорист й етнограф Григорій Дем’ян (1929–2013), спираючись, мабуть, на твердження самого І. Франка [26, с. 69], а також на усні спогади сина М. Зубрицького Володимира, констатував, що в 1904 році І. Франко як член наукової мандрівки перебував у Мшанці “більше тижня, приблизно від 18 до 28 серпня, за іншими даними – довше” [6, с. 305 (примітка)]. Натомість Ф. Вовк як безпосередній учасник наукової мандрівки стверджував “по гарячих слідах”, тобто через декілька місяців після її завершення, що у цьому населеному пункті народознавці працювали “більше як тиждень” [2, с. 11], відвідавши 20 серпня ярмарок у містечку Лютовиськах (нині – с. Літовищі Бещадського повіту Підкарпатського воєводства) [8, с. 41–42].

Перебування дослідників у Мшанці 10 і більше днів сумнівне також з іншої причини. Рідкісне і дуже коротке за змістом повідомлення, яке Ф. Вовк надіслав П. Рябкову з експедиції, закінчується такими словами: “Пишіть мені [до] о[тця] І. Кузіва у Дидьові, п[ошта] Лютовиски” [16, с. 108]. Важливо, що вчений вивідав його з Лютовиськ [16, с. 107] – напевне 20 серпня, коли відвідав це містечко разом з іншими членами наукової подорожі. Відповідь П. Рябкова датована 26 серпня [16, с. 108] і найвірогідніше була

адресована Ф. Вовку вже в Дидьову. У випадку ж тривалого перебування у гостях у М. Зубрицького навряд чи антрополог просив би свого колегу писати на адресу невідомого йому священика Кузіва. Тим паче, що відповідь П. Рябкова стосувалася архіважливої для Ф. Вовка теми – якості негативів із відзнятими ним об'єктів народної культури й антропологічними типами мшанецьких селян [16, с. 108].

Загалом же, написавши повідомлення 26 серпня, П. Рябков відправив його, на нашу думку, вранці наступного дня (27 липня)¹, тобто так, щоби цього ж дня, вирушаючи до Дидьової, його міг забрати Ф. Вовк, заїхавши по дорозі на пошту в Лютовиськах. Це був найоптимальніший варіант вирішення тогочасного листовного зв'язку між адресатами, позаяк давав змогу учасникам експедиції значно скоротити загальну відстань мандрівки (не треба було долати додаткових 40 км шляху, зокрема, за маршрутом Дидьова–Лютовиська–Дидьова) та зекономити дорожочинний для них час.

“Другою великою зупинкою було, – за твердженням І. Франка, – розташоване над Сяном, майже за 30 км від Мшанця і 20 – від Лютовиськ, село Дидьова”, де на парафії служив отець Іван Кузів – також “видатний етнограф і добрий знавець бойків” [26, с. 70]. Відтак їхній шлях пролягав через населені пункти західної і центральної частин Бойківщини.

У своїй статті “Етнографічна експедиція на Бойківщину” І. Франко окреслив такий наступний маршрут народознавців: Локоть–Тернава–Турочки–Бориня–Верхнє Висоцьке–Сможе–Лавочне–Славське–Тухля–Гребенів–Сколе–Верхнє Синьовидне–Крушельниця [26, с. 70]. Наприкінці цього дослідження вчений згадав про перебування експедиції також у с. Нижньому Синьовидному [26, с. 97], що дало підстави відомому українському етнологу і фольклористу Романові Кирчіву (1930–2018) продовжити її маршрут аж до зазначеного поселення [9, с. 72]. Цієї ж думки дотримувався Г. Дем'ян [7, с. 93].

Та будь-яка згадка про Нижнє Синьовидне відсутня у працях Ф. Вовка – безпосереднього учасника наукової мандрівки на території Сколівщини. За його описом, у 1904 році науковці відвідали такі населені пункти: Мшанець, Дидьова, Локоть, Тернава, Соколики, Турочки, Бориня, Висічки, Комарники, Матків, Сможе, Тухолька, Кальне, Лавочне, Славське, Тухля, Гребенів, Сколе, Верхнє Синьовидне, Корчин, Крушельниця [1, с. 2], де “майже скрізь робили ся поміри, фотографії і етнографічні досліди” [1, с. 2]. До речі, в досліджуваний період села Дидьова, Локоть, Тернава (Нижня і Верхня) та Соколики простягалися на лівобережжі ріки Сяну. Після Другої світової війни вони відійшли до Польщі, місцевих бойків насильно виселили, а самі села знесли.

Нааявну у працях обох дослідників розбіжність стосовно маршруту експедиції 1904 року зумовило насамперед те, що І. Франко працював лише перший її етап й особисто відвідав значно меншу кількість населених пунктів, ніж Ф. Вовк і З. Кузеля. Принаймні після завершення подорожі стежками Бойківщини він міг скористатися лише тією інформацією про подальший шлях наукової мандрівки, яку йому надали колеги.

Як уже знаємо, за твердженням І. Франка, він перебував у науково-пошуковій

¹ Як уже зазначалося, зі Львова поїзд вирушав у дорогу “перед 5 годиною рано”, а в Устріках був уже о пів на 10 годину вранці.

мандрівці до 5 вересня, тобто прибув до Львова щонайшвидше 4 вересня. У листі до відомого хорватського вченого-слависта Вагрослава Ягича (1838–1923) від 11 вересня 1904 року його автор стверджував, що нещодавно відбув двотижневу польову “екскурсію поміж бойків” [23, с. 252]. Якщо зважати на загальну кількість днів, які охоплюють два тижні (14 днів) та початок наукової мандрівки (18 серпня), то виникає розбіжність стосовно дати повернення І. Франка додому: за нашими підрахунками, у цьому випадку він мав можливість дістатися до Львова на два дні раніше – 2 вересня.

Цей день добре узгоджується з датуванням іншого листа І. Франка до В. Ягича – від 3 вересня, у якому вже фігурує його львівська адреса: “Львів, вул. Понінського, 4” [24, с. 250]. Щоправда, на відміну від повідомлення, датованого 11 вересня, у цьому листі дослідник ні словом не обмовився про своє перебування у науковій мандрівці.

Через це виникає ще один варіант розгляду дати повернення І. Франка додому: можливо, знавці епістолярної спадщини І. Франка випадково не догледіли справжню дату першого його повідомлення до В. Ягича – наявну в автографі цього листа цифру “5” прочитали як “3”. Якщо ж це справді мало місце, то тоді очевидним є інше – повідомлення до В. Ягича, яке помилково датоване 3 вересня, учасник експедиції написав після повернення до Львова, тобто саме того дня (5 вересня), який фігурує у його праці “Етнографічна експедиція на Бойківщину” як початок часу, вже вільного від науково-пошукової роботи.

Події, пов’язані з поверненням І. Франка з етнографічно-антропологічної експедиції 1904 року, могли розвиватися ще за одним сценарієм. Зокрема, напередодні від’їзду до Львова, тобто 3 вересня, він написав короткого листа В. Ягичу і зазначив у ньому справжню дату, але водночас подав свою домашню (львівську) адресу, а не адресу бойківського села, в якому ще перебував. Після цього автор відправив повідомлення до Відня, скориставшись одним із місцевих поштових відділень, цілком можливо і того, що знаходилося у поселенні, де була залізнична станція (в Устріках-Долішніх). Якщо це справді відбулося, то тоді між собою узгоджуються всі зазначені нами дати: 1) першого зі згаданих листів до В. Ягича І. Франко написав справді 3 вересня; 2) цього ж дня (3 вересня) автор повідомлення ще перебував у науковій мандрівці на Бойківщині (мабуть, у Дидьовій); 3) 4 вересня він вирушив з експедиції і повернувся до Львова; 4) 5 вересня – перший день, вільний для І. Франка від експедиційної роботи.

Дискусійним є питання і стосовно маршруту наукової подорожі І. Франка. За твердженням Ф. Вовка, ініціатор експедиції працював лише у трьох селах – у Мшанці, Дидьовій та Локоті, а також відвідав 20 серпня містечко Лютовиська. У праці “Антропометричні досліді українського населення Галичини, Буковини й Угорщини” про цю подію читаємо: “Подорож, у якій брав участь і наш знаменитий письменник д[окто]р Ів. Франко, почала ся з с. Мшанця і Дидьови і захопила Локоть; звідти ми удвох вже з д[окто]ром З. Кузелею подались долинами Стрия і Смержанки, на Тарнаву, Соколики, Турочки, Бориню...” [1, с. 2].

Також З. Кузеля згадував, що після праці в с. Дидьовій він та Ф. Вовк “виїхали вже в дальшу дорогу без д-ра Франка”. За його ж словами, письменник “лишився ще на деякий час відпочивати” у священика І. Кузіва [12, с. 413].

Натомість на думку М. Мороза, І. Франко був учасником наукової подорожі аж до с. Лавочного (Сколівського р-ну Львівської обл.), де залишив експедицію і, скориставшись залізничним транспортом, поїхав до Львова. Цей висновок М. Мороз зробив лише на основі скупих і побіжних даних, наявних у праці І. Франка “Етнографічна експедиція на Бойківщину” [15, с. 273]. Найвірогідніше, йдеться про два твердження І. Франка приблизно однакового змісту: “З Дидьової пішли через Локоть, Тирнаву, Турочки до містечка Бориня, де експедицію дуже гостинно прийняв місцевий парох Г. Мороз, в якого вона провела чотири дні” [26, с. 70]; “Потім експедиція вирушила через Висоцьке-Вижне до Смержа, там переночувала, а наступного дня подалася до Лавочного” [26, с. 70]. Будь-які інші згадки про умови перебування і маршрут учасників наукової мандрівки 1904 року в напрямку до с. Лавочного у праці І. Франка відсутні.

Процитовані фрагменти статті “Етнографічна експедиція на Бойківщину” привертають нашу увагу насамперед тим, що їх автор жодного разу не згадав когось з учасників наукової подорожі на шляху від Дидьової до Лавочного; у ній йдеться лише про неозначену “експедицію”. Однак у цій праці є побіжні свідчення, які можуть бути дуже корисними для з’ясування порушеного питання, зокрема, назви конкретних населених пунктів, які зазначив І. Франко, описуючи різні об’єкти традиційно-побутової культури.

За нашими підрахунками, у тексті другої–четвертої частин праці “Етнографічна експедиція на Бойківщину” найчастіше згадується с. Мшанець – 15 разів [26, с. 81, 82 (двічі), 86 (двічі), 87, 88 (двічі), 89, 90 (двічі), 92 (двічі), 95, 96]. Вісім разів фігурує тут с. Дидьова [26, с. 81 (двічі), 86, 90 (двічі), 92, 97 (двічі)], сім разів – містечко Лютовиська [26, с. 74, 81, 88, 90, 91 (двічі), 96]. Натомість с. Лавочне І. Франко згадав лише чотири рази [26, с. 88, 92 (тричі)], а с. Бориню – ще менше (двічі) [26, с. 88, 96]. Для порівняння: села Верхнє Синьовидне і Нижнє Синьовидне, які вчений справді не відвідував під час народознавчої експедиції 1904 року, фігурують у його дослідженні по три рази [26, с. 97–99].

Щонайважливіше, описуючи господарські заняття та об’єкти матеріальної культури бойків Мшанця, Дидьової та Лютовиськ, а також події, пов’язані з перебуванням народознавців у цих населених пунктах, І. Франко часто говорить від першої особи: “я знайшов...” [26, с. 98]; “розповідав мені...” [26, с. 83]; “мою увагу привернуло...” [26, с. 82]; “я вказую...” [26, с. 89]; “хочу зразу додати...” [26, с. 81]; “ми побували...” [26, с. 86]; “ми відвідали...” [26, с. 78]; “ми оглянули...” [26, с. 83]; “ми мали змогу спостерігати...” [26, с. 78]; “нам доводилося бачити...” [26, с. 81]; “ми зауважили...” [26, с. 96]; “ми мали нагоду докладніше дослідити...” [26, с. 81]; “ми знайшли...” [26, с. 86 (двічі)]; “ми купили...” (“ми закупили...”) [26, с. 90, 91, 95] тощо. Крім цього, оцінюючи спідниці-“мальованки” місцевих бойкинь, автор завів мову і про назви узорів, якими прикрашали ці вироби, констатувавши: “Я зібрав (їх. – М. Г.) лише з околиць Мшанця і Лютовиськ” [26, с. 90]. Виразну адресу має і його уточнення про майже цілковиту відсутність керамічних виробів у побуті бойків: “Принаймні це стосується місцевості, де ми побували (Мшанець–Дидьова)” [26, с. 86].

Натомість, згадуючи те чи інше село поза межами цього мікрорайону (Мшанець, Лютовиська, Дидьова, Локоть¹), І. Франко жодного разу не описав об’єкти традиційно-

¹ Село Локоть згадується у праці І. Франка “Етнографічна експедиція на Бойківщину” двічі [26, с. 81, 92].

побутової культури від першої особи. Все це в сукупності дає нам підстави для важливого проміжного висновку: відвідавши, за твердженням Ф. Вовка, с. Локоть, відтак І. Франко залишив експедицію і помандрував пішки чи поїхав підводою до Устрік-Долішніх, звідки залізничним транспортом добрався до Львова. Цей шлях є очевидним і через те, що значно коротший, ніж за маршрутом Локоть–Бориня–Сможе–Лавочне.

Цілком можливим був й інший варіант розгортання цієї події: перед від'їздом до Львова І. Франко відпочивав ще день-два у священика І. Кузіва, тобто перебував у Дидьовій, про що згадував З. Кузеля, а потім вирушив додому за маршрутом: Дидьова–Лютовиська–Задвір'я–Устріки-Долішні–Перемишль–Львів.

Під час наукової мандрівки І. Франка більше цікавили об'єкти і явища традиційно-побутової культури. Тоді його неодноразово виручало спостереження як метод польового етнографічного дослідження, яке на початку ХХ століття за наявності великої кількості пережитків у сфері господарських занять і традиційної матеріальної культури бойків було досить ефективним та результативним. “Маючи бистре око і великий обсерваційний змисл, Франко підхоплював багато рис нашого селянського побуту, яких інші й не завважували, і зберігав їх в своїй добрій пам'яті, бо багато записів не любив робити” [11, с. 119] – згадував З. Кузеля.

Наукову подорож І. Франка увінчала розлога публікація в австрійському часопису “*Zeitschrift für österreichische Volkskunde*” – стаття “Етнографічна експедиція на Бойківщину” (1905). У ній автор стисло подав відомості про завдання і маршрут проведеної експедиції, з'ясував загальний стан етнографічного дослідження народної культури автохтонів Бойківщини, порушив питання про загальні риси її населення та місцевість. Основну ж увагу приділено у цьому дослідженні характеристиці виробничо-господарської діяльності та матеріальної культури бойків: основних (хліборобство, скотарство) і допоміжних (рибальство) занять, домашніх ремесел і промислів, традиційного житлово-господарського комплексу (горизонтальне планування житла і господарських будівель, їх зовнішній і внутрішній вигляд, облаштування інтер'єру, система опалення та ін.), їжі, чоловічого і жіночого одягу [26, с. 73–99]. Словом, зазначена праця була першим синтетичним осмисленням відомостей про основні види і характерні особливості господарських занять, традиційної матеріальної культури та побуту бойків.

Окрім цього, з листа І. Франка до вже згаданого хорватського славіста В. Ягича від 11 вересня 1904 року довідуємося, що “за дорученням Австрійського етнографічного товариства (адресант. – М. Г.) збирав музейні експонати, а на власний рахунок фольклористичні матеріали й предмети церковної старовини” [23, с. 252].

Загалом же, за твердженням З. Кузелі, наукові зацікавлення І. Франка під час польової дослідницької роботи були дуже широкими: “В час своїх поїздок Франко звертав увагу й на такі сторінки народного життя, які щойно зачинали інтересувати пляново наших етнографів, і задля цього обстоював завжди гадку, що всі етнографічні студії повинні робитися за відповідною підготовкою та всесторонньо з усіма подробицями. Попри строго фолклорну чи етнографічну працю, Франко систематично розглядав старі записи й книжки, шукав старих рукописів і збірників, робив виписки із метрик,

дуже цікавився іменами й прізвищами, як справжній предтеча студій на цьому полі, розпитував про народні вислови та термінологію, взагалі старався зазнайомитися із місцевою ономастикою у зв'язку з переказами та легендами, стежив за історією селянських родів та всюди присвячував пильну увагу сімейному й громадському життю села та його економічним обставинам” [11, с. 119].

Займаючись науково-пошуковою роботою, І. Франко не забував і про відпочинок. За спогадами П. Зубрицького, вчений дуже любив перебувати серед природи. “Одне тільки йому у нас (у Мшанці. – *М. Г.*) не подобалося – згадував син М. Зубрицького, – що не міг ловити риб у нашій річці, бо вона була і сама мала, і такі ж рибки були в ній” [8, с. 40].

Процитоване заслугоує на увагу ще й тому, що у праці “Етнографічна експедиція на Бойківщину” описано три види рибальських снастей. “У Мшанці, де тече малий і дуже бідний на рибу потічок уздовж села”, І. Франко виявив лише “павука”, яким місцеві бойки ловили рибу в каламутній воді [26, с. 96–97]. У с. Дидьовій етнолог описав два інші види рибальських знарядь – “умжик” і “підхватку”. Згадав дослідник також саморобні гачки для вудки та ловлю риби голіруч [26, с. 97].

У науковій мандрівці І. Франко часто порушував рибальську тему під час спілкування з Ф. Вовком, який на той час був уже одним із провідних знавців цієї сфери традиційної культури українців. З. Кузеля, очевидець цих бесід, згадував: “... Ішли [...] цікаві розмови про всякі способи риболовлі, про рибальські прилади, й тут Франко міг з Вовком цілими годинами балакати про всякі ятери і т. ін. Вовк оповідав при тім про риболовлю на Україні, про рибальство в Добруджі, й се завсіди Франка цікавило” [12, с. 413]. До речі, як з'ясував сучасний франкознавець Святослав Пилипчук, у 1899 році І. Франко навіть планував підготувати для нового серійного видання “Материяли до українсько-руської етнології” статтю про рибальство в Галичині [18, с. 278], але не втілив свій задум у життя.

Четвертим учасником наукової мандрівки на території Бойківщини був, як уже знаємо, П. Рябков, з яким Ф. Вовк познайомився задовго до її проведення. В листі до Михайла Грушевського від 13 березня 1896 року Ф. Вовк так відгукувався про нього: “Мій щирий приятель дуже освічений і жвавий хлопець, що робить тепер свої студії у тутешній (паризькій. – *М. Г.*) Ecole d'Anthropologie, поїде у літі додому у Чернігівщину¹, і ми тепер виробляємо вже з ім детальний план і програму того, що він має там опрацювати за се літо по етнографії. Як добрий фотограф і не аби якій маляр, він зуміє при таких обставинах назбирати чимало і іменно того, чого нам найбільше треба і так як² треба” [14, с. 118].

На відміну від інших членів етнографічно-антропологічної експедиції 1904 року, П. Рябков не перебував у Мшанці та його околицях, позаяк у нього була зовсім інша місія. Зокрема, до 15 вересня 1904 року він проживав у Львові, де обладнав фотолабораторію й обробляв негативи, надіслані йому Ф. Вовком з бойківської експедиції. Що найважливіше, до відвідин Сколівщини та повернувшись з експедиції,

¹ Насправді П. Рябков народився у м. Херсоні 1848 року.

² Підкреслено в оригіналі.

а також після закінчення наукових мандрів теренами Гуцульщини, П. Рябков проживав за адресою “Львів, вул. Понінського, 4” [16, с. 107], тобто в оселі І. Франка. Це засвідчує фрагмент його листа до Ф. Вовка від 26 серпня 1904 року: “Уклін д-ру Франку. У його господарстві все благополучно. Є йому декілька листів, була одна телеграма, яку передав Гнатюку. Але це було вже давно” [16, с. 108]. У повідомленні до Ф. Вовка від 18 листопада 1904 року П. Рябков стверджував: “Весь час працюю у Франка, там і обідаю, і снідаю. Мабуть, надоїв їм неабияк” [16, с. 109].

На домашню адресу І. Франка Ф. Вовк відправив П. Рябкову листа з Лютовиськ, у якому просив “фотомайстра”: “Напишіть, що виходить з моїх фотографій. Погода дуже погана, приходиться робити під дощем і я вже цілком не знаю, що з того може вийти” [16, с. 107–108].

Відповідь П. Рябкова була не надто втішною для вченого, позаяк значна частина негативів мала вади: “Пишу цей лист з надією, що він допоможе Вам у фотографуванні, яке, треба сказати правду, є поки що не особливо вдалим. Новий апарат (його Ф. Вовк придбав у Відні напередодні експедиції – М. Г.) звичайно може давати прекрасні кліше, але тільки за умови повного оволодіння ним, чого, зважаючи на вашу роботу, Ви не добилися” [16, с. 108]. Але згодом, як засвідчує кореспонденція дослідників, якість відзнятих Ф. Вовком негативів покращилася, а зроблені на їх основі світлини з відзнятими етнографічними й антропологічними сюжетами, зокрема і з теренів Бойківщини, стали важливим надбанням української науки початку ХХ століття.

Загалом же упродовж комплексної народознавчої експедиції 1904 року І. Франко відвідав лише чотири населені пункти – Мшанець, Лютовиська, Дидьову та Локоть. На території Бойківщини дослідник перебував понад два тижні – 18 серпня–4 вересня. За цей проміжок часу він зібрав унікальні етнографічні, фольклорні та діалектологічні матеріали, які згодом стали основою його відомої праці “Етнографічна експедиція на Бойківщину”. Окрім цього, його зусиллями було виявлено і придбано цінні зразки традиційної матеріальної культури та народного мистецтва бойків для Австрійського народознавчого музею у Відні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Вовк Ф.* Антропометричні дослідження українського населення Галичини, Буковини й Угорщини // Матеріали до українсько-руської етнології. Львів, 1908. Т. X. Ч. 1. С. 1–39 + 12 табл. + 1 карта.
2. *Вовк Хв.* Справоздане антропологічної експедиції // Хроніка українсько-руського Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. [Львів], 1904. Ч. 20. Вип. IV: 1904, вересень-грудень. С. 11–13.
3. *Глушко М.* Методика польового етнографічного дослідження: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 288 с.
4. *Гнатюк В.* Передне слово // Етнографічний збірник. Львів, 1909. Т. XXV. С. III–XXI.
5. *Горак Р.* Феномен сільського священика // Зубрицький М. Зібрані твори і матеріали: у 3 т. / ред. Ф. Сисин. Львів: Літопис, 2016. Т. 2: Матеріали до біографії. С. 418–442.
6. *Дем'ян Г.* Листи Володимира Гнатюка до Михайла Зубрицького // Записки Наукового

- товариства ім. Т. Шевченка. Львів, 1992. Т. ССХХІІІ: Праці Секції етнографії та фольклористики. С. 293–308.
7. *Дем'ян Г. В.* Плаями й долинами Бойківщини // Шляхами Івана Франка на Україні. Путівник / упоряд. М. О. Мороз. Львів: Каменяр, 1982. С. 87–94.
 8. *Зубрицький П.* Іван Франко в Лютовиськах // Зубрицький М. Зібрані твори і матеріали: у 3 т. / ред. Ф. Сисин. Львів: Літопис, 2016. Т. 2: Матеріали до біографії. С. 39–42.
 9. *Кирчів Р. Ф.* Етнографічне дослідження Бойківщини. Київ: Наукова думка, 1978. 174 с.
 10. *Кожолянко Г., Кожолянко О., Мойсей А.* Етнографічні експедиції та студентська етнографічна практика: Навчальний посібник. Чернівці; Вишніва: Черемош, 2010. 321 с.
 11. *Кузеля З.* Іван Франко як етнограф // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Париж; Нью-Йорк; Мюнхен; Торонто; Сідней, 1982. Т. СХХІХ: Праці Філологічної та Історично-філософської секцій. Збірник на пошану Зенона Кузеля. С. 117–121.
 12. *Кузеля З.* Із моїх споминів про Івана Франка // Спогади про Івана Франка. Вид. 2-е, допов., переробл. / упоряд. М. Гнатюк. Львів: Каменяр, 2011. С. 409–413.
 13. *Листи Михайла Зубрицького до Володимира Гнатюка // Зубрицький М.* Зібрані твори і матеріали: у 3 т. / ред. Ф. Сисин. Львів: Літопис, 2016. Т. 2: Матеріали до біографії. С. 253–262.
 14. *Листування Михайла Грушевського та Федора Вовка // Листування Михайла Грушевського / ред. Л. Винар; упоряд. Р. Майборода, В. Наулко, Г. Бурлака, І. Гирич.* Київ; Нью-Йорк; Париж; Львів; Торонто, 2001. С. 93–221.
 15. *Мороз М.* Зв'язки Івана Франка з Австрійським народознавчим товариством. Маловідома рецензія на працю Володимира Шухевича “Гуцульщина” // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Львів, 1992. Т. ССХХІІІ: Праці секції етнографії та фольклористики. С. 271–283.
 16. *Наулко В. І.* Листування Павла Рябкова з Федором Вовком // Записки Науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна ХVІІІ–ХІХ ст. Запоріжжя, 2001. Вип. 6. С. 105–125.
 17. *Пацай Т.* Зенон Кузеля: життя і народознавча діяльність. Львів: БОНА, 2013. 251 с.
 18. *Пилипчук С.* Вовк (Волков) Федір (Хведір) Кіндратович // Франківська енциклопедія. Львів: Світ, 2016. Т. 1: А–Ж. С. 269–283.
 19. *Сапеляк О.* Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.). Львів, 2000. 198 с.
 20. *Сисин Ф.* Отець Михайло Зубрицький: Нестор українського села // Зубрицький М. Зібрані твори і матеріали: у 3 т. / ред. Ф. Сисин. Львів: Літопис, 2013. Т. 1: Наукові праці. С. 15–41.
 21. *Скрипник Г.* Хведір Вовк і українська народознавча наука // Народознавча Спадщина Хведора Вовка / гол. ред. Г. Скрипник. Київ: Вид-во ІМФЕ, 2012. Кн. 1. С. VII–СХ–VIII.
 22. *Сокіл Г.* Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 586 с.
 23. *Франко І.* До Ватрослава Ягича. Львів, 11 вересня 1904 р. // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50: Листи (1895–1916) / ред. М. Д. Бернштейн; упоряд. і комент. М. С. Грицюти, О. В. Мишанича, Ф. П. Погребенника. С. 250–252.
 24. *Франко І.* До Ватрослава Ягича. Львів, 3 вересня 1904 р. // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50: Листи (1895–1916) / ред. М. Д. Бернштейн; упоряд. і комент. М. С. Грицюти, О. В. Мишанича, Ф. П. Погребенника. С. 249–250.
 25. *Франко І.* До М. І. Зубрицького. Львів, 13 серпня 1904 р. // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50: Листи (1895–1916) / ред. М. Д. Бернштейн; упоряд. і комент. М. С. Грицюти, О. В. Мишанича, Ф. П. Погребенника. С. 248–249.

26. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину // Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 36: Літературно-критичні праці (1905–1906) / ред. М. Д. Бернштейн; упоряд. і комент. О. О. Білявської, А. В. Горещького. С. 68–99.
27. Франко О. Федір Вовк – вчений і громадський діяч. Київ: Вид-во Європейського університету, 2000. 378 с.
28. Хроніка українсько-руського Наукового Товариства імени Шевченка у Львові. [Львів], 1900. Ч. 3: 1900, май–серпень. 18 с.
29. Хроніка українсько-руського Наукового Товариства імени Шевченка у Львові. [Львів], 1903. Ч. 16: 1903, вересень–грудень. 24 с.
30. Хроніка українсько-руського Наукового Товариства імени Шевченка у Львові. [Львів], 1904. Ч. 19. – Вип. III: 1904, май–серпень. 30 с.

REFERENCES

1. Vovk, F. (1908). Antropometrychni doslidy ukrainskoho naseleння Halychyny, Bukovyny u Uhorshchyny. In: *Materialy do ukrainsko-ruskoї etnologii*. Lviv, t. X, ch. 1, 1–39 + 12 tabl. + 1 karta.
2. Vovk, Khv. (1904). Spravozdanie antropologichnoi ekspedytsyi. *Khronika ukrainsko-ruskoї Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi*. [Lviv], ch. 20, vyp. IV, veresen-hruden, 11–13.
3. Hlushko, M. (2008). *Metodyka polovoho etnografichnoho doslidzhennia: navchalnyi posibnyk*. Lviv: LNU im. Ivana Franka.
4. Hnatiuk, V. (1909). Peredne slovo. *Etnografichniy zbirnyk*. Lviv, t. XXV, III–XXI.
5. Horak, R. (2016). Fenomen silskoho sviashchennyka. In: Zubrytskyi M. *Zibrani tvory i materialy: u 3 t.* / red. F. Sysyn. Lviv: Litopys, t. 2: Materialy do biohrafii, 418–442.
6. Demian, H. (1992). Lysty Volodymyra Hnatiuka do Mykhaila Zubrytskoho. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. T. Shevchenka*. Lviv, t. CCXXIII: Pratsi Sektzii etnohrafii ta folklorystyky, 293–308.
7. Demian, H. V. (1982). Plaiamy y dolynamy Boikivshchyny. In: *Shliakhamy Ivana Franka na Ukraini*. Putivnyk / uporiad. M. O. Moroz. Lviv: Kameniar, 87–94.
8. Zubrytskyi, P. (2016). Ivan Franko v Liutovyskakh. In: Zubrytskyi M. *Zibrani tvory i materialy: u 3 t.* / red. F. Sysyn. Lviv: Litopys, t. 2: Materialy do biohrafii, 39–42.
9. Kyrchiv, R. F. (1978). *Etnografichne doslidzhennia Boikivshchyny*. Kyiv: Naukova dumka.
10. Kozholianko, H., Kozholianko, O., Moisei, A. (2010). *Etnografichni ekspedytsii ta student-ska etnografichna praktyka: navchalnyi posibnyk*. Chernivtsi; Vyzhnytsia: Cheremosh.
11. Kuzelia, Z. (1982). Ivan Franko yak etnograf. In: *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*. Paryzh; Niu-York; Miunkhen; Toronto; Sidnei, t. CLXIX: Pratsi Filolohichnoi ta Istorychno-filosofichnoi sektsii. Zbirnyk na poshanu Zenona Kuzeli, 117–121.
12. Kuzelia, Z. (2011). Iz moikh spomyniv pro Ivana Franka. In: *Spohady pro Ivana Franka*. Vyd. 2-e, dopov., pererobl. / uporiad. M. Hnatiuk. Lviv: Kameniar, 409–413.
13. Lysty Mykhaila Zubrytskoho do Volodymyra Hnatiuka. (2016). In: Zubrytskyi M. *Zibrani tvory i materialy: u 3 t.* / red. F. Sysyn. Lviv: Litopys, t. 2: Materialy do biohrafii, 253–262.
14. Lystuvannia Mykhaila Hrushevskoho ta Fedora Vovka. (2001). In: *Lystuvannia Mykhaila Hrushevskoho* / red. L. Vynar; uporiad. R. Maiboroda, V. Naulko, H. Burlaka, I. Hyrych. Kyiv; Niu-York; Paryzh; Lviv; Toronto, 93–221.
15. Moroz, M. (1992). Zviazky Ivana Franka z Avstriiskym narodoznavchym tovarystvom. Malovidoma retsenziia na pratsiu Volodymyra Shukhevycha “Hutsulshchyna”. In: *Zapysky Naukovoho tovarystva im. T. Shevchenka*. Lviv, t. CCXXIII: Pratsi sektsii etnohrafii ta folklorystyky, 271–283.

16. Naulko, V. I. (2001). Lystuvannia Pavla Riabkova z Fedorom Vovkom. In: *Zapysky Naukovo-doslidnoi laboratorii istorii Pivdennoi Ukrainy Zaporizkoho derzhavnoho universytetu: Pivdenna Ukraina XVIII–XIX st. Zaporizhzhia*, vyp. 6, 105–125.
17. Patsai, T. (2013). *Zenon Kuzelia: zhyttia i narodoznavcha diialnist*. Lviv: BONA.
18. Pylypchuk, S. (2016). Vovk (Volkov) Fedir (Khvedir) Kindratovych. In: *Frankivska entsyklopediia*. Lviv: Svit, t. 1: A–Zh, 269–283.
19. Sapeliak, O. (2000). *Etnohrafichni studii v Naukovomu tovarystvi im. Shevchenka (1898–1939 rr.)*. Lviv.
20. Sysyn, F. (2013). Otets Mykhailo Zubrytskyi: Nestor ukrainskoho sela. In: Zubrytskyi M. *Zibrani tvory i materialy: u 3 t.* / red. F. Sysyn. Lviv: Litopys, t. 1: Naukovi pratsi, 15–41.
21. Skrypnyk, H. (2012). Khvedir Vovk i ukrainska narodoznavcha nauka. In: *Narodoznavcha Spadshchyna Khvedora Vovka* / hol. red. H. Skrypnyk. Kyiv: Vyd-vo IMFE, kn. 1, VII–CXVIII.
22. Sokil, H. (2011). *Ukrainska folklorystyka v Halychyni kintsia XIX – pershoi tretyny XX stolittia: istoryko-teoretychnyi dyskurs*. Lviv: LNU im. Ivana Franka.
23. Franko, I. (1986). Do Vatroslava Yahycha. Lviv, 11 veresnia 1904 r. In: Franko I. *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* Kyiv: Naukova dumka, t. 50: Lysty (1895–1916) / red. M. D. Bernshtein; uporiad. i koment. M. S. Hrytsiuty, O. V. Myshanycha, F. P. Pohrebennyka, 250–252.
24. Franko, I. (1986). Do Vatroslava Yahycha. Lviv, 3 veresnia 1904 r. In: Franko I. *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* Kyiv: Naukova dumka, t. 50: Lysty (1895–1916) / red. M. D. Bernshtein; uporiad. i koment. M. S. Hrytsiuty, O. V. Myshanycha, F. P. Pohrebennyka, 249–250.
25. Franko, I. (1986). Do M. I. Zubrytskoho. Lviv, 13 serpnia 1904 r. In: Franko I. *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* Kyiv: Naukova dumka, t. 50: Lysty (1895–1916) / red. M. D. Bernshtein ; uporiad. i koment. M. S. Hrytsiuty, O. V. Myshanycha, F. P. Pohrebennyka, 248–249.
26. Franko, I. (1982). Etnohrafichna ekspedytsiia na Boikivshchynu. In: Franko I. *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* Kyiv: Naukova dumka, t. 36: Literaturno-krytychni pratsi (1905–1906) / red. M. D. Bernshtein; uporiad. i koment. O. O. Biliavskoi, A. V. Horetskoho, 68–99.
27. Franko, O. (2000). *Fedir Vovk – vchenyi i hromadskyi diiach*. Kyiv: Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu.
28. *Khronika ukrainsko-ruskoho Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi*. (1900). [Lviv], ch. 3: mai–serpen.
29. *Khronika ukrainsko-ruskoho Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi*. (1903). [Lviv], ch. 16: veresen–hruden.
30. *Khronika ukrainsko-ruskoho Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka u Lvovi*. (1904). [Lviv], ch. 19, vyp. III: mai–serpen.

*Стаття надійшла до редколегії
Прийнята до друку*

IVAN FRANKO AS AN INITIATOR AND PARTICIPANT IN THE ETHNOGRAPHIC EXPEDITION IN 1904

Mykhailo HLUSHKO

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Ethnology,
1 Universitetska St., Lviv, Ukraine, 79000,
E-mail: dodamu*

The article deals with the first integrated field expedition in the history of Ukrainian Ethnology, which in the author's opinion was initiated by Ivan Franko. A special place in the history of field research aimed at acknowledging the culture of Ukrainians is occupied by the ethnographic expedition of 1904 in the Boyko area, which is frequently referred to in modern ethnographic works and manuals. However, such occasional references in scholarly and academic publications and books are limited by mostly generally known facts and do not provide a detailed description of the events related to its arrangement and fulfillment, its route or its findings. The author of the article indicates that there are a number of essential factual faults. The ethnographic expedition of 1904 is of absolute importance for the Ukrainian scholarship primarily because it was the first integrated (ethnographic and anthropological) field research, which involved various kinds of research activities, such as observations, surveys, material objects recording (graphical fixation, photography, schematic plans), compilation of ethnographic collections, anthropometric measurements of people. Previous field expeditions of Ukrainian experts (folklorists and ethnographers) were rather monoaspectual, mostly of folkloristic nature and the entire research was mostly carried out by one person (rarely two people). In the author's opinion, while visiting Vienna in the autumn of 1903 Franko was the first to discuss a plan of field research in the Boyko area with the head of the Austrian Ethnological Society Michael Haberlandt. The expedition was organized by the Shevchenko Scientific Society (ShSS) in Lviv and partially financed by the Austrian Ethnological Society in Vienna. The expedition was held from August, 18 till September, 24 1904 on the territory of the Boyko region (in the villages Verkhnie Syniovydne, Nyzhnie Syniovydne, Mshanets, Dydiova, Liutovyska, Lokot, Ustriky Dolishni, Borynia, Smozhe, Lavochno, etc.). The expedition involved four people: Ivan Franko (regular member of the ShSS in Lviv, worked till 5 September), Fedir Vovk (regular member of the ShSS in Lviv), Zenon Kuzelia (a doctorate student of Vienna University, eventually one of the most outstanding Ukrainian ethnologists, regular member of the ShSS in Lviv) and Pavlo Riabkov (Ukrainian ethnographer, archeologist and public figure; joined the expedition on 15 September). Based on the substantial analysis of factological material and its scientific reception, Franko's actual participation in the expedition is acknowledged: the duration of participation, the route, the research findings, etc.

Keywords: Ivan Franko, Fedir Vovk, Zenon Kuzelia, Pavlo Riabkov, the Shevchenko Scientific Society in Lviv, scientific expedition, Boyko region (Boykivshchyna), samples of the Boykos' traditional material culture and folk art.